

ศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ  
อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี\*

THE POTENTIAL OF THE ELDERLY IN THE DEVELOPMENT OF TOURIST  
ATTRactions IN BO-SUPHAN COMMUNITY SONG-PHI-NONG DISTRICT  
SUPHANBURI PROVINCE

พิมพ์พรรณ อัมพันธ์ทอง\*, พิทยุต์ คงพวง, สุนันตรา ขำนวนทอง

Pimpan Amphanthong\*, Pittayut Kongpoung, Sunantha Kamnuanthong

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ สุพรรณบุรี ประเทศไทย

Faculty of Science and Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi, Thailand

\*Corresponding author E-mail: amphanthongpim@gmail.com

### บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่สามารถพัฒนาและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น และ 2) ศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณเป็นปริมาณประชากรที่คัดเลือกตัวแทนผู้สูงอายุที่มีศักยภาพพร้อมที่จะร่วมกันพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวใน 4 ชุมชนจากทั้งหมด 18 ชุมชน โดยพบว่ามีประชากรจำนวน 681 คนและสุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วนในพื้นที่ได้จำนวน 50 คน แบ่งตามสัดส่วนของประชากรในพื้นที่ พบว่า จากบริบทชุมชนบ่อสุพรรณที่มีลักษณะอันโดดเด่นของชุมชนได้นำมากำหนดรูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนบ่อสุพรรณ ดังนี้ จุดที่ 1 ชุมชนทอผ้าบ้านหนองลิงและชุมชนมอญ จุดที่ 2 ชุมชนวัดทับกระดานและตำนานเพลงราชินีลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ จุดที่ 3 ชุมชนสินค้าเกษตรอินทรีย์ และจุดที่ 4 ชุมชนในเส้นทางเสด็จประพาส รัชกาลที่ 6 อย่างไรก็ตามแนวทางที่ต้องการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้สร้างงาน กระจายรายได้จากแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมในด้านการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชนแบบไปเช้า – เย็นกลับได้ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งการเดินทาง ที่พักและร้านอาหาร รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากบริบทของชุมชนสะท้อนอัตลักษณ์ตามลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นในชุมชนเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้และภูมิปัญญาพื้นฐาน วัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ การมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

**คำสำคัญ:** ศักยภาพ, แหล่งท่องเที่ยว, ชุมชนบ่อสุพรรณ

### Abstract

This study, the objectives were to 1) study the context of Bo-Suphan community, Song-Phi Nong district, Suphanburi province. That can be developed and upgraded to be a local tourist attraction and 2) the potential of the elderly in developing tourist attractions in the Bo-Suphan community, Song-Phi-Nong district, Suphanburi province. The quantitative sampling is

the population quantity that selects representatives of potential elderly, who are ready to jointly develop tourism areas in 4 communities out of 18 communities. It was found that there were 681 people and 50 people were randomly sampled in the area, divided according to the proportion of the population in the area. It was found that from the context of Bo-Suphan community. That has outstanding characteristics of the community, it was used to determine the Bo-Suphan community tourism route, as follows: Point 1 Ban-Nong-Ling weaving community and Mon community. Point 2 Wat-Thap-Kradan community and the legend of the Queen Luk-Thung-Phum-Puang-Duang-Chan song story, Point 3 Organic agricultural products community and Point 4 community on the route of King Rama VI's royal visit. However, the guidelines that want to develop the potential of the elderly to support tourist attractions in the community. Encouraging the elderly to create jobs distribution of income from tourist attractions management readiness, public relations for tourism in the community as a morning-evening return trip in terms of facilities, including travel accommodation and restaurants Including various activities arising from the context of the community reflecting the identity according to the way of life and creative works that are unique and distinctive in the community to enjoy knowledge and basic wisdom local culture on the basis of responsibility Awareness of the preservation of cultural heritage and environmental values by the local community contributes to tourism management.

**Keywords:** Potential, Tourist Attraction, Bo-Suphan Community.

## บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้น ถือว่าเป็นตลาดการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาที่ได้ทำหน้าที่ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องภายใต้สโลแกน “ท่องเที่ยววิถีไทย” ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศคิดเป็นสถิติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยในช่วงพ.ศ. 2556 – 2562 ตามลำดับดังนี้ 26,546,725 คน 24,809,683 คน 29,923,185 คน 32,529,588 คน 35,591,978 คน 38,178,194 คนและ 39,916,251 คน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) สถิติจากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทุกปี ความได้เปรียบจากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย พบได้คือ อากาศช่วงปลายปี กลิ่นอายวัฒนธรรมอาหารไทย ไทยแลนด์สยามเมืองยิ้ม วัฒนธรรมอันโดดเด่นตามแต่ละภูมิภาค ความหลากหลายของแต่ละท้องถิ่น ได้แก่ ของที่ระลึก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษา ความเป็นชนเผ่า เป็นต้น ทั้งหมดถือเป็นส่วนสนับสนุนรายได้หลักที่สำคัญเข้าสู่ประเทศที่มีค่าครองชีพที่ถูกสกุลเงินและอัตราแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สหรัฐประมาณ 33 บาทซึ่งถือว่าสกุลเงิน ดังกล่าว ค่อนข้างมีความเสถียรอย่างมากและเหมาะกับกลยุทธ์การแข่งขันการท่องเที่ยวกับประเทศอื่น ๆ ได้ดี ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนให้มีการลดหย่อนภาษีแก่นักท่องเที่ยวที่มีการท่องเที่ยวในประเทศไทยที่เปลี่ยนจากการท่องเที่ยวเมืองหลักมาเป็นท่องเที่ยวเมืองรองต่าง ๆ แทนเลยส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขยายตัวไปในทุกจังหวัดและกระแสความนิยมท่องเที่ยวจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เพิ่มขึ้นสูงร้อยละ 4.15 ในเมืองรองตามจังหวัดต่าง ๆ จำนวน 55 จังหวัด คิดเป็น 3 ใน 4 ของจำนวนจังหวัดทั้งหมด โดยพบจากรายได้ในช่วงปีพ.ศ. 2559-2562 ตามลำดับ ดังนี้ 1,633,497.55 ล้านบาท, 1,831,105.00 ล้านบาท, 1,876,136.90 ล้านบาท และ 1,911,807.95 ล้านบาท จากการประเมินศักยภาพตลาดออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเมืองหลักที่ยกระดับศักยภาพ กลุ่มเมืองรองที่มีศักยภาพสูงเพียงพอที่จะดึงดูดให้พักค้างแรม กลุ่มเมืองรองที่อยู่ในช่วงยกระดับพัฒนาศักยภาพมีลักษณะการ

ท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ และกลุ่มยกระดับพัฒนาการท่องเที่ยวแบบรวมกลุ่มจังหวัด (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ, 2566) ทั้งนี้หนึ่งในจังหวัดเมืองรองที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวในภาคกลางที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากกรุงเทพฯ จากระยะทางที่ไม่ไกลเหมาะกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ คือ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมากมายที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวแบบสโลว์ไลฟ์ สัมผัสธรรมชาติท่ามกลางความงามแห่งธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ การได้มาสัมผัสแหล่งผลิตสินค้าเกษตรมากมาย อีกทั้งสิ่งอำนวยความสะดวก ถนนหนทางที่เดินทางไปตามแหล่งท่องเที่ยวทั่วทั้งจังหวัดได้อย่างง่ายดาย ดังจะเห็นได้จาก สถิตินักท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2559 พบว่า มีจำนวนผู้มาเยือน 2,745,149 คน แบ่งเป็นจำนวนนักท่องเที่ยว 900,490 คนและจำนวนนักท่องเที่ยว 1,844,658 คน เฉลี่ยระยะเวลาที่พักจำนวน 3.1 วัน แต่หลังจากสถานการณ์โควิด-19 ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ทำให้เกิดมาตรการควบคุมโรค ลดการเดินทางเข้าออกพื้นที่ การปิดสถานที่ต่าง ๆ ทั้งหมดย่อมมีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ นั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ ญัฐพัชร มณีโรจน์ เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการ การท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน (ญัฐพัชร มณีโรจน์, 2560) ผู้วิจัยจึงสนใจบริบทของชุมชนที่มีวัฒนธรรมอันโดดเด่น พร้อมทั้งจะพัฒนานำไปสู่การส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวหลังสถานการณ์โควิด-19 หลังจากที่ประเทศไทยได้เปิดรับนักท่องเที่ยวอีกครั้ง โดยมุ่งศึกษาชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่มีสภาพเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองชลประทานผ่านหลายสายเหมาะแก่การทำไร่ ทำนาและการเลี้ยงสัตว์และเลี้ยงปลา ทั้งนี้ ชุมชนบ่อสุพรรณมีศักยภาพของผู้สูงอายุพร้อมที่จะพัฒนาและสนับสนุนให้ชุมชนได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อย่างยั่งยืนสอดคล้องแนวคิดของ ลัดดาวัลย์ สำราญ และคณะ ได้ศึกษาการทำงานของผู้สูงอายุในตำบลบ่อสุพรรณส่วนใหญ่เป็นงานที่ทำต่อจากอาชีพเดิม คือ การทำเกษตรกรรม การรับจ้างทั่วไป และงานอื่น ๆ ที่ยังพอมีสักยภาพตามวัย เพื่อเป็นการส่งเสริมการจ้างงานให้กับผู้สูงอายุในเกิดเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ และสังคมและวัฒนธรรมที่ดี (ลัดดาวัลย์ สำราญ และคณะ, 2564) ดังนั้น โดยภาพรวมประกอบด้วย 18 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 5,431 ครัวเรือน ประชากรที่อาศัยทั้งหมด 19,004 คน ในประชากรทั้งหมดพบว่ามีจำนวนผู้สูงอายุ 2,384 คนคิดเป็นสัดส่วน 12.54% ของประชากรทั้งหมดในชุมชน ดังนั้นเมื่อเทียบสัดส่วนผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นนั้น ในขณะที่ผู้สูงอายุในชุมชนมีมุมมองในการสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้สังคมได้ จึงอยากมีส่วนร่วมในสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนด้วยการส่งเสริมการท่องเที่ยวท้องถิ่นในชุมชนตามกำลังที่ผู้สูงอายุเห็นว่ามีประโยชน์ต่อชุมชนและต้องการหาบริบทของชุมชนที่จะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและร่วมสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

#### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่สามารถพัฒนาและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น
2. ศึกษาศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

#### วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ หาบริบทชุมชนและลักษณะภูมิประเทศเพื่อนำข้อมูลในชุมชนมาประกอบการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวและหาเส้นทางการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้นการนำเสนอ

เส้นทางการท่องเที่ยวผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้สูงอายุในชุมชน และมีการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

จากข้อมูลพบว่ามีประชากรผู้สูงอายุจำนวน 2,384 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มติดสังคมจำนวน 2,235 คน กลุ่มติดบ้านจำนวน 140 คน และกลุ่มติดเตียง จำนวน 9 คน สัดส่วนผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานในสังคมมีจำนวนสูงร้อยละ 93.75 ดังนั้นชุมชนบ่อสุพรรณจึงมีผู้สูงอายุที่มีความพร้อมที่ต้องการพัฒนาศักยภาพการทำงานในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน (พัฒนาศ วงศ์พัฒนศิริ, 2566) โดยคัดเลือกข้อมูลชุมชนที่โดดเด่นของท้องถิ่นจำนวน 4 หมู่บ้านจากทั้งหมด 18 หมู่บ้าน จากนั้นหาข้อมูลสัดส่วนผู้สูงอายุของแต่ละหมู่บ้านที่สนใจจำนวน 50 คน โดยกำหนดให้ผู้สูงอายุที่ได้รับเลือกให้เป็นกลุ่มที่มี อายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป เพื่อพิจารณาในการเป็นตัวแทนการให้ข้อมูลความพร้อมของชุมชน ดังนี้ หมู่ที่ 1 บ้านหนองลิง คัดเลือกสัดส่วนตัวอย่าง 10 คนจากทั้งหมด 149 คน หมู่ที่ 2 บ้านทับกระดานคัดเลือกสัดส่วนตัวอย่าง 15 คนจากทั้งหมด 211 คน หมู่ที่ 5 บ้านหัวกลับ คัดเลือกสัดส่วนตัวอย่าง 13 คนจากทั้งหมด 178 คนและหมู่ที่ 16 บ้านบ่อสุพรรณคัดเลือกสัดส่วนตัวอย่าง 12 คนจากทั้งหมด 143 คน

### 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบข้อมูลปฐมภูมิจากการพูดคุยกับผู้สูงอายุ แบบสัมภาษณ์ไม่เป็นทางการ เพื่อรวบรวมประเด็นบริบทชุมชนที่มี และการใช้แบบสอบถามที่ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไป ความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนบ่อสุพรรณที่ต้องการพัฒนาและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นอย่างยั่งยืน รวมทั้งข้อเสนอแนะ จากนั้นนำไปสร้างแบบสอบถามโดยผ่านผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความเที่ยงตรงหรือความเชื่อมั่น ปรับปรุงและแก้ไขจนได้แบบสอบถามที่เป็นไปตามเกณฑ์ ทดลองทดสอบวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือจนเป็นที่ยอมรับและจัดทำแบบสอบถามที่สมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ต่อไป

### 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลตามบริบทของชุมชนเกิดจากการประเมินการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ และนำมากำหนดรูปแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาทำการตรวจสอบถูกต้องและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป

### 4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกิดจากการเก็บข้อมูลผ่านกระบวนการตรวจสอบ การบันทึกข้อมูลที่ได้ลงในระบบประมวลผล จากนั้นใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ค่าทางสถิติเพื่ออธิบายวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ได้แสดงผลสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) และค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

## ผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้แบ่งข้อมูลการวิจัยออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 ศึกษาการยกระดับบริบทของชุมชนและด้านที่ 2 ศึกษาข้อมูลความพร้อมของผู้สูงอายุในการพัฒนาการทำงานในแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลวิจัยของชุมชนมี รายละเอียด ดังนี้

**ด้านที่ 1** บริบทของชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่สามารถพัฒนาและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น

จากการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ หาบริบทชุมชนและจากการสังเกต ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 18 หมู่บ้านได้สรุปลักษณะของชุมชนที่เด่นชัด คือ คนในชุมชนมีอาชีพการ



## ด้านที่ 2 ศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

จากผลวิจัยด้านที่ 1 บริบทของชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่สามารถพัฒนาและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น พบว่า ชุมชนบ่อสุพรรณมีความพร้อมกับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่มเมืองรองที่อยู่ในช่วงยกระดับพัฒนาศักยภาพมีลักษณะการท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ ดังนั้นชุมชนต้องมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน การสร้างรายได้จากแหล่งท่องเที่ยว ความพร้อมในทุก ๆ ด้าน จึงมีการสอบถามความพร้อมของตัวแทนผู้สูงอายุใน 4 ชุมชน จำนวน 50 คนเพื่อนำค่ามาวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน โดยสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชนจำนวน 50 คน พบว่าข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชายจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 72 ส่วนข้อมูลเพศหญิงจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28 ข้อมูลอายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อายุ 51-60 ปี มีจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 48 รองลงมาอายุ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 32 และอายุ 41-50 ปีมีจำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 20 ข้อมูลระดับการศึกษาของตัวแทนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 22 ระดับประถมศึกษาจำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 20 และระดับปวช/ปวส. มีจำนวน 4 คนคิดเป็นร้อยละ 8 ข้อมูลด้านอาชีพในปัจจุบันของตัวแทนผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรมีจำนวน 25 คนคิดเป็นร้อยละ 40 รองลงมารับจ้างทั่วไปมีจำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 34 อาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขายมีจำนวน 11 คนคิดเป็นร้อยละ 22 และอาชีพแม่บ้านมีจำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 4 ข้อมูลระดับรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ต่ำกว่า 5,000 บาทมีจำนวน 26 คนคิดเป็นร้อยละ 52 รองลงมา ระดับ 5,000-19,999 บาทมีจำนวน 17 คนคิดเป็นร้อยละ 34 และไม่มีรายได้มีจำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 14 ข้อมูลจำนวนสมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่มี 4 คน มีจำนวน 14 คนคิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมามี 3 คนมีจำนวน 13 คนคิดเป็นร้อยละ 26 มีสมาชิก 5 คนมีจำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 20 มีสมาชิก 6 คนมีจำนวน 6 คนคิดเป็นร้อยละ 12 และมีสมาชิก 2 คน มีจำนวน 7 คนคิดเป็นร้อยละ 14 ข้อมูลการทราบ. ทราบนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองของรัฐบาล/ การท่องเที่ยวแบบไปเช้า-กลับ หรือไม่พบว่าทุกคนทราบทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 100

2. ข้อมูลแนวคิดของตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและยกระดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลแนวคิดของตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและยกระดับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 50 คน

แนวคิดของตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชน	ค่าสถิติ	
	$\bar{x}$	S.D.
<b>ด้านที่ 1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชน</b>		
1. การปรับปรุงพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	4.80	0.40
2. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น	4.94	0.23
3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นการสนับสนุนเอกลักษณ์ท้องถิ่น	4.94	0.23
4. การส่งเสริมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ในชุมชนบ่อสุพรรณ เป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รู้จักชุมชนบ่อสุพรรณมากขึ้น	4.94	0.23
<b>รวม</b>	<b>4.91</b>	<b>0.28</b>
<b>ด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการพัฒนาศักยภาพและจัดการแหล่งท่องเที่ยว</b>		
1. มีการเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาชุมชน	4.94	0.23
2. มีการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว	4.96	0.19

**ตารางที่ 1** ข้อมูลแนวคิดของตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาและยกระดับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 50 คน (ต่อ)

แนวคิดของตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชน	ค่าสถิติ	
	$\bar{x}$	S.D.
3. คนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว	4.98	0.14
4. มีการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น จัดตั้งกลุ่ม องค์กร	4.96	0.19
<b>รวม</b>	<b>4.96</b>	<b>0.19</b>
<b>ด้านที่ 3 การมีส่วนร่วมด้านนโยบายการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐ</b>		
1. มีนโยบายการพัฒนาด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ่อสุพรรณ	4.80	0.40
2. มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน	4.82	0.38
3. มีประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป	4.96	0.19
<b>รวม</b>	<b>4.86</b>	<b>0.33</b>
<b>ด้านที่ 4 การจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยว</b>		
1. มีการดำเนินการโดยคำนึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว	4.88	0.32
2. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	4.96	0.19
3. มีการฟื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยวในส่วนที่เสื่อมโทรมให้ใหม่อยู่เสมอ	4.74	0.44
<b>รวม</b>	<b>4.86</b>	<b>0.32</b>
<b>ด้านที่ 5 ผลลัพธ์ของแหล่งท่องเที่ยว</b>		
1. มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ	4.96	0.19
2. มีการประชุมหารือกันในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาคุณภาพ	4.92	0.27
3. มีกิจกรรมของชุมชนเป็นที่รู้จัก นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ	5.00	0.00
<b>รวม</b>	<b>4.96</b>	<b>0.15</b>

จากตารางแสดงความคิดเห็นของตัวแทนผู้สูงอายุจำนวน 50 คน ได้รายละเอียดในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.91 (ค่า S.D 0.28) โดยสิ่งที่ต้องการจะทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เป็นการสนับสนุนเอกลักษณ์ท้องถิ่นและประชาสัมพันธ์ให้คนทั่วไปได้รู้จักชุมชนบ่อสุพรรณมากขึ้นคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.94 (ค่าS.D 0.23) และการการปรับปรุงพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 (ค่า S.D 0.40) ความคิดเห็นของคนในชุมชนด้านที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 (ค่าS.D 0.19) รายละเอียด พบว่าคนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.98 (ค่าS.D 0.14) มีการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวและการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมการท่องเที่ยว คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 (ค่าS.D 0.19) และการเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.94 (ค่าS.D 0.23) ความคิดเห็นของคนในชุมชนด้านที่ 3 การมีส่วนร่วมด้านนโยบายการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 (ค่าS.D 0.33) รายละเอียด พบว่าคนในชุมชนต้องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 (ค่าS.D 0.19) รองลงมาต้องการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 (ค่าS.D 0.38) และนโยบายการพัฒนาด้านการตลาดของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ่อสุพรรณคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ4.80 (ค่าS.D 0.40) ความคิดเห็นของคนในชุมชนด้านที่ 4 การจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 (ค่า S.D 0.32) รายละเอียด พบว่าชุมชนต้องการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ



4.96 (ค่า S.D 0.19) รองลงมาการดำเนินการโดยคำนึงศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 (ค่า S.D 0.32) และ การฟื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยวในส่วนที่เสื่อมโทรมให้ใหม่อยู่เสมอคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 (ค่า S.D 0.44) ความคิดเห็นของคนในชุมชนด้านที่ 5 ผลลัพธ์ของแหล่งท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 (ค่า S.D 0.15) รابعะเอียด พบว่าส่วนใหญ่ต้องการให้มีกิจกรรมของชุมชนเป็นที่รู้จัก นักท่องเที่ยวให้ความสนใจคิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5 (S.D.=0) รองลงมาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.96 (ค่า S.D 0.19) และการประชุมหารือกันในหมู่บ้านเพื่อพัฒนาคุณภาพ คิดเป็นค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.92 (ค่า S.D 0.27)

## อภิปรายผล

จากการศึกษาศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี นั้นสามารถนำข้อมูลวิเคราะห์หาข้อสรุปความพร้อมในการพัฒนาและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ได้ดังนี้

1. บริบทของชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่สามารถพัฒนาและยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น ได้สถานที่ท่องเที่ยวเมืองรองที่พร้อมให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปเข้าเย็น-กลับได้ ตามนโยบายการท่องเที่ยวเมืองรองของรัฐบาล ตามลักษณะเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน โดยสรุปได้ 4 เส้นทาง คือ 1. ชุมชนทอผ้าบ้านหนองลิงและชุมชนมอญ 2. ชุมชนวัดทับกระดานและตำนานเพลงราชินีลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ 3. ชุมชนสินค้าเกษตรอินทรีย์และ 4. ชุมชนในเส้นทางเสด็จประพาส รัชกาลที่ 6 ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของวรกันยา พรหมพลและอัจฉรา วัฒนภิญโญ ที่ได้ศึกษาความพร้อมของชุมชนกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่มีความหลากหลายสวยงามและการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวจะทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น สร้างความเจริญและรายได้แก่ชุมชน โดยพวกเขาพร้อมและเต็มใจให้ความร่วมมือทุกขั้นตอน (วรกันยา พรหมพลและอัจฉรา วัฒนภิญโญ, 2561) อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ ได้ศึกษาปัจจัยที่นำมาพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอมะแมง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวบนสื่อออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงกลุ่มนักท่องเที่ยวกับชุมชนและผู้ประกอบการให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ, 2564) ทั้งนี้การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชุมชน ตามลักษณะวิถีชีวิต และผลงานสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์พิเศษมีความโดดเด่นในชุมชนเพื่อความเพลิดเพลินได้ความรู้และภูมิปัญญาพื้นฐาน วัฒนธรรมท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ การมีจิตสำนึกต่อการรักษามรดกทางวัฒนธรรมและคุณค่าของสภาพแวดล้อมโดยชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว เป็นต้น

2. ศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรีอย่างยั่งยืน จากแนวความคิดของตัวแทนผู้สูงอายุในชุมชนด้านความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว นั้น ทุกคนพร้อมสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ โดยสรุปได้เป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านที่ 1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สิ่งที่ชุมชนต้องการคือการมีรายได้เพิ่มมากขึ้น การประชาสัมพันธ์ให้เอกลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นเป็นที่รู้จักมากขึ้น ด้านที่ 2 ทุกคนในชุมชนพร้อมกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว ด้านที่ 3 การมีส่วนร่วมด้านนโยบายการจัดการท่องเที่ยวของภาครัฐ พบว่าทุกคนต้องการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ด้านที่ 4 การจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยว โดยทุกคนต้องการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และด้านที่ 5 ผลลัพธ์ของแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น ได้แก่ ผ้าทอมือและสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่เกิดจากกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชนรวมตัวผลิตขึ้นเพื่อนำมาจำหน่ายในอนาคต ทั้งหมดสอดคล้องกับ

ความคิดของนักท่องเที่ยวเช่นกัน (ธิดารัตน์ ตันนิรันดร์, 2557) ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเป็น 6 ด้าน ดังนี้ เพิ่มความสะดวกสบายของสถานที่ ปรับปรุงการให้บริการต่าง ๆ ดูแลรักษาความสะอาดของแม่น้ำลำคลอง รักษาความปลอดภัย ปรับปรุงสินค้าให้มีความหลากหลายราคามีความเหมาะสม และมีคุณภาพ ปรับปรุงเส้นทาง การเดินทาง และสอดคล้องงานของเมซ์ธาวิ น พลโยธีและคณะ แสดงให้เห็นว่า สถานที่ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์และโดดเด่น เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม และมีสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ โดยศักยภาพที่โดดเด่น ของชุมชนเป็น หลักขึ้น (เมซ์ธาวิ น พลโยธี และคณะ, 2565) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐอัมรินทร์ อินทบำรุง และ ชมภูณูช หุ่นาค แสดงการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่ามี 5 แนวทาง ดังนี้ แนวทางที่หนึ่ง การพัฒนาทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ควรปรับภูมิทัศน์แหล่งท่องเที่ยว แนวทางที่สอง การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ควรรักษาความสะอาดอย่างเป็นระบบ แนวทางที่สาม การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว ควรรณรงค์ให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจอย่างเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แนวทางที่สี่ การพัฒนาการตลาด สินค้าและบริการควรมีหลากหลายสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แนวทางที่ห้า การพัฒนาการมีส่วนร่วมภาค ส่วนที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหาและร่วมติดตามประเมินผลการดำเนิน ต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (ณัฐอัมรินทร์ อินทบำรุง และชมภูณูช หุ่นาค, 2564)

### สรุปและข้อเสนอแนะ

รูปแบบการท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบโดยเฉพาะการท่องเที่ยววิถีชีวิตไทยในชุมชน ดังนั้นในงานวิจัย ได้ศึกษาบริบทการท่องเที่ยวท้องถิ่นของชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า จากการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ร่วมกันเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวตามบริบทชุมชนที่มีลักษณะเด่นชัด ประกอบด้วย 4 เรื่อง คือ 1. ชุมชนทอผ้าบ้านหนองลิงและชุมชนมอญ 2. วัดทับกระดานและตำนานเพลงราชินีลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์ 3. ทางเสด็จประพาส รัชกาลที่ 6 และ 4. เกษตรอินทรีย์ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนมีความพร้อมในการจัดการ พัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น จึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) การแนะนำเส้นทางหรือรูปแบบการ ท่องเที่ยวเกิดจากการมีส่วนร่วมกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวตามบริบทชุมชน ดังนั้นถ้านำรูปแบบมาสำรวจความ พึงพอใจของนักท่องเที่ยวจะทำให้ข้อมูลเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชนได้พัฒนาเพิ่มมากขึ้น 2) การศึกษาบริบทชุมชน บ่อสุพรรณเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจในชุมชน ดังนั้นสถานที่ท่องเที่ยวอาจยังไม่แพร่หลาย หากมีการร่วมมือกัน สนับสนุนการท่องเที่ยวจากชุมชนอื่น จะทำให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถนำเสนอองค์ความรู้ ผ่านการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัด สุพรรณบุรี ได้ดังนี้

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ	รูปแบบท่องเที่ยว
1. รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวจากเอกลักษณ์อันโดดเด่นในชุมชน บ่อสุพรรณ	การใช้รูปแบบการท่องเที่ยวผ่านการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของผู้สูงอายุได้โดยตรง
2. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ให้สอดคล้องกับ บริบทของพื้นที่	การใช้รูปแบบการท่องเที่ยวผสมผสานวัฒนธรรมผ่านการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านการสอนผ้าทอมือ โดยผู้สูงอายุ
3. การพัฒนาการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ	การใช้รูปแบบการท่องเที่ยวผ่านการสะท้อนให้เห็นคุณค่า ในตัวผู้สูงอายุ

### เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2566 จาก [https://www.mots.go.th/more\\_news\\_new.php?cid=411](https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411)

- ณัฐอัมรัตน์ อินทบำรุง และชมภูณัฐ หุ่นนาค. (2564). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะสมุย. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 9(2), 82-96.
- ณัฐพัชร์ มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวนานาชาติ*, 13(2), 25-46.
- จิตรัตน์ ตันนิรันดร์. (2557). ความคิดของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดคลองสวน 100 ปี. *SDU Res. J*, 10(2), 91-103.
- พัฒนาศ วงศ์พัฒนศิริ. (2566). การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 20 กรกฎาคม 2566 จาก [https://www.nectec.or.th/ace2019/wp-content/uploads/2019/09/20190909\\_SS02\\_Patthamas.pdf](https://www.nectec.or.th/ace2019/wp-content/uploads/2019/09/20190909_SS02_Patthamas.pdf)
- เมษ์ธาวิณ พลโยธี และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารการท่องเที่ยวนานาชาติไทย*, 18(1), 1-25.
- ลัดดาวัลย์ สำราญ และคณะ. (2564). ทศนคติชุมชนต่อการทำงานของผู้นสูงอายุ กรณีศึกษาตำบลบ่อสุพรรณ อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(3), 196-210.
- วรกันยา พรหมพลและอัจฉรา วัฒนภิญโญ. (2561). ความพร้อมของชุมชนกับการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของวนอุทยานน้ำตกผาหลวง จังหวัดอุบลราชธานี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 11(2), 2623-2639.
- ศุณย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ. (2566). บทวิเคราะห์การสนับสนุนการท่องเที่ยวเมืองรองปี 2566. เรียกใช้เมื่อ 19 กรกฎาคม 2566 จาก <https://www.ttbank.com/th/newsroom/detail/ttb-points-out-that-thai-tourism-thailand-2023>.
- อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม*. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.